Dr. Szűcs András

Az előzetesen letartóztatottak jogainak és kötelezettségeinek érvényesülése

az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok tükrében

Bevezető gondolatok

Az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó szabályok meghatározzák azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyek e kényszerintézkedés hatálya alatt álló fogvatartottakat megilletik, illetőleg terhelik. A jogok egyúttal kötelezettségként jelentkeznek a hatóságok számára, míg a fogvatartotti kötelezettségek megszegése esetén akár kényszer is alkalmazható azok érvényesítése érdekében. Az előzetesen letartóztatottak jogai a büntetőeljárási és büntetés-végrehajtási jogok kategóriájába sorolhatók attól függően, hogy azokat a fogvatartott az ellene folyó büntetőeljárás során, vagy a fogvatartotti jogviszony keretében érvényesíti.

A Magyar Köztársaság Ügyészsége 2004-ben vizsgálta az előzetes letartóztatás végrehajtása törvényességének, a fogvatartotti jogok és kötelezettségek érvényesülését. Az egész országra kiterjedő komplex vizsgálat célja alapvetően annak megállapítása volt, hogy az előzetes letartóztatás végrehajtása során az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok rendelkezései miként érvényesülnek a gyakorlatban, illetőleg a végrehajtó szervek alkalmazzák-e az EU és az ET ajánlásokban foglaltakat.

A vizsgálat tárgyát képező jogok és kötelezettségek

Az előzetesen letartóztatottak büntetőeljárási jogai közül kiemelkedő jelentőséggel bír a védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog, a hatóság részére elvégzendő feladatként jelentkező értesítési és különböző gondoskodási kötelezettségek, a jogorvoslati jog, valamint a fogva tartó intézetek előállítással és kézbesítéssel összefüggő kötelezettsége.

A büntetés-végrehajtási jogok közül kivételesen fontos a szabad levegőn tartózkodáshoz, illetőleg a saját ruházat és segélyruha viseléséhez fűződő jog, a kapcsolattartás, valamint a panasz és kérelem előterjesztésének joga, a termelőmunkában való részvétel lehetősége, valamint az anyanyelv használatához fűződő jog.

Az előzetesen letartóztatottaknak – csakúgy, mint más fogvatartottak – alapvető joguk fűződik a törvényes bánásmódhoz. A bánásmód tágabb értelemben vett fogalmához hozzátartoznak a fogvatartottak elhelyezésének körülményei, a fogva tartó intézetek telítettsége is. A büntetés-végrehajtási intézetek jelenleg tapasztalható túlzsúfoltsága hátrányosan befolyásolja a fogvatartottak jogi helyzetét, a fogvatartás biztonságát, valamint kihat a bánásmód törvényességére. Az elhelyezési körülmények közvetlen hatást gyakorolnak a fogvatartottak emberi méltóságára, önérzetére is.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási kötelezettségeivel kapcsolatban az intézeti rend betartásának, a rendelkezési jogkör gyakorlója által előírt fokozott őrzés, va-

lamint az elkülönítésre vonatkozó szabályozás érvényesülésének, és a befogadás alkalmával kötelezően elvégzendő orvosi vizsgálat tűrésének jelentősége emelhető ki.

Az előzetesen letartóztatottak büntetőeljárási jogainak érvényesülése

A védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog

A védelemhez és az anyanyelv használatához fűződő jog két alapvető jelentőségű büntetőeljárási alapelv. A Magyar Köztársaság Alkotmányának 57. § (3) bekezdése szerint: „A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga". Ezen alkotmányos jog megjelenik a büntetőeljárásról szóló törvényben is (5. §), a fogvatartottakkal kapcsolatos jogalkalmazás során jelentősséggel bíró tartalma pedig e törvényben, illetőleg a Bv. Szabályzatban és a Fogdarendeletben kerül kifejtésre.

A Be. 43. § (2) bekezdésének c) pontja kimondja, hogy a terheltnek a büntetőeljárás bármely szakaszában joga van ahhoz, hogy megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre. A törvény 135. § (3) bekezdése az előzetesen letartóztatott terheltek vonatkozásában garantálja a védővel történő érintkezés jogosultságát.

A Be. 9. § szerint: „A büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány. A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben kisebbségi vagy regionális nyelvét vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri – az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja. Annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet e törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta."

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek, illetőleg a rendőrségi fogdák általában maradéktalanul biztosítják az előzetesen letartóztatottak számára, hogy a védekezésre felkészülés érdekében a védőikkel megfelelő formában kapcsolatot tarthassanak. Az általános gyakorlattól eltérő esetek csak elvétve fordultak elő.

Az egyik megyei büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett P. Z. előzetesen letartóztatott panasszal fordult a D. Katonai Ügyészséghez, mert védőjével való kapcsolattartását nevelője engedélyhez kívánta kötni. A fogvatartott állítása bizonyítást nyert, ezért az érintett nevelő fegyelmi felelősségre vonásban részesült.

A védelemhez való jog érvényesülésének hagyományosan eleme feltétele a védővel való ellenőrzés nélküli kapcsolattartás biztosítása. A vizsgálat tapasztalatai szerint a fogva tartó intézetek általában maradéktalanul eleget tesznek a vonatkozó előírásoknak. Az általános gyakorlattól eltérő eset csak kivételes jelleggel fordult elő.

A ténylegesen megvalósult jogellenes ellenőrzés helyett gyakrabban jelentett problémát, hogy a fogva tartó intézetben nem biztosították az ellenőrzésmentes kapcsolattartás feltételeit.

Így például nem volt megoldott a fogvatartottak által használt telefonkészülékek hangterjedést gátló eszközökkel történő ellátása többek között az egyik büntetés-végrehajtási in-

tézet egyetlen objektumában sem, valamint két fővárosi rendőrkapitányság fogdáján, így az azokon folytatott beszélgetést a közelben tartózkodó, arra jogosulatlan személyek is hallhatták. A jogszabálysértő állapot megszüntetése érdekében jelzések benyújtására került sor.

A vizsgálat során beszerzett adatok alapján megállapítást nyert, hogy az előzetesen letartóztatottak vonatkozásában az anyanyelv használatához fűződő jog hatályosul, az eljáró hatóságok az annak érvényesülését elősegítő jogszabályi rendelkezéseket betartják.

Az előzetesen letartóztatott által megjelölt személy értesítése*

Az eljáró hatóság értesítési és gondoskodási kötelezettségeiben az a közös vonás, hogy megtételükre a hatóság már a terhelt őrizetbe vételekor köteles. Abban az esetben azonban, ha ekkor az intézkedésre kötelezett hatóság megtételüket elmulasztja, azt utóbb az előzetes letartóztatás elrendelése után – az eljárás szakaszától függően – a nyomozó hatóságnak vagy a bíróságnak a lehető legrövidebb időn belül pótolnia kell.

Megállapítható volt, hogy az eljáró hatóságok a vizsgált időszakban a bűnügyi őrizetesek és az előzetesen letartóztatottak felügyelet nélkül maradt kiskorú gyermekének, illetőleg az általuk gondozott más személy elhelyezésével, valamint a fogvatartottak felügyelet nélkül maradó vagyonának és lakásának biztonságba helyezésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket maradéktalanul betartották. Olyan esetek azonban gyakran előfordultak, amikor a fogvatartott fogdán található iratai között az általa megjelölt hozzátartozó értesítésének időpontjáról és módjáról, illetve az értesítés elmaradásának okáról a fogvatartás alapjául szolgáló eljárást folytató szerv képviselője által készítendő feljegyzés nem volt fellelhető, ezért nem lehetett megállapítani, hogy az előírt értesítés megtörtént-e vagy sem.

Ez történt például az S. Rendőrkapitányság fogdájában fogvatartott T. G. G. bűnügyi őrizetes vonatkozásában, valamint az Sz. Rendőrkapitányság fogdájában elhelyezett Cs. P., G. I. és L. B. fogvatartottak esetében.

A jogorvoslathoz való jog, a fogva tartó intézetek kézbesítési és előállítással összefüggő kötelezettsége

A büntetőeljárásban részt vevő valamennyi terhelt jogosult jogorvoslati jogának gyakorlására (Be. 43. § (2) bekezdés e) pont). A fogva lévő terheltek, s így az előzetesen letartóztatottak esetében a jogorvoslati jog érvényesülésének elengedhetetlen feltétele, hogy a fogva tartó intézetek a büntetőeljárás során keletkezett iratokat a fogvatartottnak kézbesítsék. A fogva tartó intézeteknek az előzetesen letartóztatottaknak az eljáró hatósághoz való előállítása kapcsán felmerülő kötelezettségei nem csak a jogorvoslati jog, de a fogva lévő terheltek egyéb büntetőeljárási jogainak érvényesülése szempontjából is lényegesek.

A tárgyidőszakban nem fordult elő olyan eset, hogy előzetesen letartóztatott a fogva tartó intézet hibájából nem tudta jogorvoslati jogát gyakorolni. Olyan eset sem történt, hogy előzetesen letartóztatott a fogva tartó intézet mulasztása miatt nem, vagy késedelme-

* **Az alfejezet teljes címe a szerző kéziratában a következő volt: „Az előzetesen letartóztatott által megjelölt személy értesítése, felügyelet nélkül maradt kiskorú gyermekének, illetőleg az általa gondozott más személy elhelyezéséről, valamint felügyelet nélkül maradó vagyonának és lakásának biztonságba helyezéséről való gondoskodás" [A szerk.]**

sen kapta meg a vádiratot, az idézést, az értesítést, illetőleg a nyomozó hatóság, az ügyészség vagy a bíróság határozatát. Arra sem akadt példa, hogy a fogva tartó intézet hibája miatt maradt el az előzetesen letartóztatott bíróságra, illetőleg ügyészségre történő előállítása.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási jogainak érvényesülése

Az anyanyelv használatához fűződő jog érvényesülése

Az anyanyelv használatához fűződő jog nemcsak büntetőeljárási, de egyúttal büntetés-végrehajtási alapelv is [Bv. tvr. 2. § (2) bekezdés a)-b) pont]. Érdemes kiemelni, hogy a Bv. tvr. jelzett rendelkezése az előzetesen letartóztatottakra nem, csupán az elítéltekre vonatkozik. Az előzetesen letartóztatottak esetében az anyanyelv használatához fűződő jog érvényesülését jelenleg miniszteri rendeletek garantálják. E kiemelkedően fontos büntetés-végrehajtási alapelvet az előzetesen letartóztatottak vonatkozásában is magasabb szintű jogszabályban, az új Bv. Kódexben lenne indokolt rögzíteni.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban az előzetesen letartóztatottak anyanyelv használatához fűződő joga, büntetés-végrehajtási jogaik érvényesítése és kötelezettségeik teljesítése során – néhány kivételtől eltekintve – biztosítva volt.

A. S. külföldi állampolgárságú előzetesen letartóztatottnak az M. Rendőrkapitányság fogdájába történő befogadásakor, illetőleg a fogvatartott zárkába helyezése előtt elvégzett orvosi vizsgálata során nem volt jelen tolmács, így nem lehetett megállapítani, hogy milyen nyelven ismertették vele jogait és kötelezettségeit, illetőleg milyen módon kommunikált vele a vizsgálatot végző orvos.

Az előzetesen letartóztatottak joga a szabad levegőn tartózkodáshoz, illetőleg a saját ruházat és segélyruha viseléséhez

A szabad levegőn tartózkodás a fogvatartottak részére biztosított olyan tevékenység, amely lényegesen csökkenti a börtönártalmakat, a szabadságelvonással járó hátrányos következményeket. A saját ruha, illetőleg az elítéltek formaruhájától eltérő, segélyként biztosított polgári ruházat viselése nemcsak kényelmi és egészségügyi szempontokat szolgál, ez egyúttal az előzetesen letartóztatottak esetében érvényesülő ártatlanság vélelmének a fogvatartottak öltözködésében tükröződő külső megnyilvánulása is.

A vizsgálat során beszerzett adatok alapján megállapítható volt, hogy a hazai fogva tartó intézetek zömében biztosítják az előzetesen letartóztatottak részére a napi egy órai szabad levegőn tartózkodás lehetőségét. Az e téren jelentkező hiányosságok leginkább a személyi és tárgyi feltételek hiányára vezethetők vissza.

A D. Rendőrkapitányság fogdájában objektív körülmények nem teszik lehetővé a jogszabályi előírásoknak megfelelő időtartam biztosítását, mivel a szabad levegőn tartózkodás céljára kialakított terület nem elegendő ahhoz, hogy a fogda befogadóképességének megfelelő létszámú előzetesen letartóztatott – az elkülönítési szabályok betartása mellett – naponta legalább egy órát tölthessen a szabad levegőn.

Az országos vizsgálat alapján megállapításra került: az előzetesen letartóztatottak részére néhány kivételtől eltekintve biztosítják a fogva tartó intézetek, hogy saját ruhájukat viselhessék.

A vizsgált időszakban az egyik megyei büntetés-végrehajtási intézetben nem dolgozó előzetesen letartóztatott nők is formaruhát viseltek. A gyakorlat jogszabálysértő volt annak ellenére, hogy az előzetesen letartóztatottakkal formaruhába való beöltöztetésük előtt egy olyan tartalmú nyilatkozatot írattak alá, miszerint vállalják az elítéltekével azonos ruha viselését. Az illetékes bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyész a jogszabálysértő helyzet megszüntetése érdekében eredményesen intézkedett.

A fogva tartó intézetek segélyruhával való ellátottsága általában megfelelő. Előfordult azonban néhány olyan eset a tárgyidőszakban, amikor a fogva tartó intézet nem tudta a rászoruló előzetesen letartóztatottat ilyen ruházattal ellátni.

A B. Rendőrkapitányság fogdájában M. Zs. előzetesen letartóztatott nem kapott segélyruhát, mert azzal a fogda nem rendelkezett. Az esetet követő rendszeres ügyészi ellenőrzések során megállapításra került, hogy később a szükséges készleteket a fogda beszerezte.

A rendelkezési jog érvényesülése az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartási jogának gyakorlásával kapcsolatban

Az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartáshoz fűződő jogának gyakorlása során a rendelkezési jog érvényesülésének alapvető szerepe van, mert e fogvatartotti csoport külvilággal történő érintkezésének kérdésében a rendelkezési jogkör gyakorlójának van meghatározó döntési kompetenciája.

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy a fogva tartó intézetek a vizsgált időszakban néhány esettől eltekintve kifogástalanul végrehajtották a rendelkezési jogkör gyakorlójának az előzetesen letartóztatottak kapcsolattartására vonatkozó utasításait.

A B. Rendőrkapitányságon elhelyezett O. E. előzetesen letartóztatott rendőrségi előadója engedélyezte, hogy a fogvatartott beszélhessen mindkét szülőjével, holott a rendelkezési jogkör gyakorlója csak az édesanya vonatkozásában engedélyezte a kapcsolattartást.

A vizsgálat megállapításai szerint a büntetés-végrehajtási intézetek eleget tesznek azon kötelezettségüknek, mely szerint abban az esetben, ha az előzetes letartóztatás végrehajtása alatt a bíróság vagy az ügyész rendelkezési jogkörébe tartozó döntés szükségességét észlelik, erről a rendelkezési jogkör gyakorlóját haladéktalanul értesíteniük kell.

A termelőmunkában való részvétel lehetősége

Az Európai Börtönszabályok 96. pontja szerint: „Az előzetesen letartóztatottaknak, amikor csak lehet, fel kell ajánlani a lehetőséget a munkára, de azt nem szabad tőlük megkövetelni. Azokat, akik a munkavégzést választják, ugyanúgy meg kell fizetni, mint az elítélteket." A jelenleg hatályos magyar szabályozás szerint mind a bv. intézetben, mind a rendőrségi fogdán elhelyezett előzetesen letartóztatottnak joga van ahhoz, hogy kérelmére – díjazás ellenében?- részt vegyen a termelőmunkában [Bv. tvr. 118. § (1) bekezdés g) pont, Fogdaszabályzat 1. § (4) bekezdés].

Országos tapasztalat, hogy az előzetesen letartóztatottak munkáltatását egyetlen rendőrségi fogdán sem tudják megoldani. A bv. intézetek is csak részben tudják biztosítani a vonatkozó jogszabályi rendelkezések végrehajtását.

Így például 2003. december 31.-én az X. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 101 előzetesen letartóztatottból 27 főt, az Y. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 119 előze-

tesen letartóztatottból 1 főt, a Z. Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 64 előzetesen letartóztatottból szintén csak 1 főt foglalkoztattak díjazás ellenében.

Az előzetesen letartóztatottak panaszai, illetőleg kérelmei előterjesztésére, valamint azok elbírálására vonatkozó jogszabályi rendelkezések hatályosulása

Kiszolgáltatott helyzetéből adódóan valamennyi fogvatartott, így az előzetesen letartóztatottak esetében is fokozott garanciális szerepe van a panasz és kérelem előterjesztésére, illetőleg azok elbírálására vonatkozó jogszabályi rendelkezések érvényesülésének.

A főügyészségek jelentéseiből kitűnik, hogy a vonatkozó jogszabályi rendelkezések végrehajtása terén a fogva tartó intézetek eljárása általában törvényes. Az esetileg előforduló mulasztásokra íme egy jellemző példa:

Az egyik budapesti rendőrkapitányság fogdáján Zs. Zs., M. D. és R. M. előzetesen letartóztatottak egy ügyészi ellenőrzés során azért jelentettek be panaszt, mert fodrász igénybe vétele iránt előterjesztett kérelmükre választ nem kaptak, illetőleg részükre fodrászt nem biztosítottak. Miután az ellenőrzést végző ügyész eredménytelenül kérte a szükséges intézkedések megtételét, a Fővárosi Főügyészség jelzéssel élt.

A bánásmód törvényességére kiható elhelyezési körülmények

A vizsgálat adatai alapján az előzetesen letartóztatottak elhelyezési körülményei mind a büntetés-végrehajtási intézetek, mind a rendőrségi fogdák vonatkozásában változatos képet mutattak.

Nem volt biztosítva az előzetesen letartóztatottak számára a jogszabályban minimumként meghatározott mozgástér például az egyik budapesti rendőrkapitányság fogdájában és a K. Rendőrkapitányság fogdájában, illetve nem biztosították az előírt légteret és mozgásteret a főváros egy másik rendőrségi fogdájában.

A büntetés-végrehajtási intézetek esetében általában a jogszabály által előírt minimális mozgástér biztosítása okozott komolyabb problémát, az elhelyezési körülmények kevés megyei büntetés-végrehajtási intézetben voltak minden tekintetben megfelelőek.

Az előzetesen letartóztatottak büntetés-végrehajtási kötelezettségeinek teljesítése, azok betartatása a fogva tartó intézetek részéről

A fogva tartó intézetek rendjének (házirend, magatartási szabályok) betartatása**

A Bv. tvr. 117. § (1) bekezdésének a) pontja alapján az előzetesen letartóztatott köteles a büntetés-végrehajtási intézet rendjét megtartani, a kapott utasításokat teljesíteni. A Fogdarendelet 2. § (5) bekezdés a) pontja a rendőrségi fogdán elhelyezett előzetesen letartóztatott vonatkozásában tartalmaz hasonló rendelkezést. A fogva tartó intézetek biztonságos működésének elemi feltétele, hogy az intézet rendjét a fogvatartottakkal betartassák, jogszerű utasításaik végrehajtását akár kényszerítő eszközök alkalmazása révén is kikényszerítsék. Az előzetesen letartóztatottak esetében a fogva tartó intézetek ezen feladatának teljesítése azért különösen fontos, mert

** **Az alfejezet teljes címe a szerző kéziratában a következő volt: „A fogva tartó intézetek rendjének (házirend, magatartási szabályok) betartatása, a rendelkezési jogkör gyakorlója fokozott őrzésre vonatkozó rendelkezésének végrehajtása" [A szerk.]**

a bizonytalan helyzetben lévő fogvatartotti csoportnál általában nagyobb nehézséget okoz, mint a jóval kiszámíthatóbb jövőképpel rendelkező jogerősen elítéltek esetében.

Ezen túlmenően a bánásmód törvényességének körében vizsgálandó kérdések közé tartozik, hogy a fogva tartó intézetek a fogvatartottaktól megkövetelik-e a végrehajtás rendjének betartását, nem részesítik-e őket jogszabályellenes kedvezményekben, nincs-e tiltott kapcsolat vagy összefonódás a személyi állomány és a fogvatartottak között.

A vizsgálati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a fogva tartó intézetekben alapvetően megkövetelik az intézet rendjének betartását. E téren mulasztások csak elvétve fordultak elő.

Az egyik fővárosi rendőrkapitányság fogdájában 2003. szeptember 23. napján megtartott ügyészi ellenőrzés feltárta, hogy az egyik zárkában a fogvatartottak műanyag flakonban vizeletet tároltak. A vizsgálat során az is kiderült, hogy a zárkában elhelyezett fogvatartottak este 22 óra után rendszeresen nem jeleztek ki az őrszemélyzetnek, hanem a flakont használták a vizelet tárolására. A hasonló esetek elkerülése érdekében az illetékes főügyészség a szükséges intézkedést megtette.

A fokozott őrzés elrendelésének célja alapvetően annak megelőzése, hogy az előzetesen letartóztatott az intézet rendjét, saját vagy mások testi épségét sértő vagy veszélyeztető cselekményt kövessen el, vagyis a bv. intézetek rendjének védelme az arra fokozottabb veszélyt jelentő fogvatartottakkal szemben. Ez a cél természetesen összefügg azzal, hogy az előzetesen letartóztatott a büntetőeljárás során az eljáró hatóságok rendelkezésére álljon, vagyis ne szökhessen meg az intézetből.

A Bv. Szabályzat 241. § szerint: „Ha a rendelkezési jogkör gyakorlója az előzetesen letartóztatott fokozott őrzését rendelte el, a parancsnok az érintettet – a 42. § (2) bekezdésében írt szempontok értékelésével – a III. vagy a IV. biztonsági csoportba sorolja."

A vizsgálat alapján megállapítható volt, hogy a bv. intézetek a rendelkezési jogkör gyakorlóinak fokozott őrzésre vonatkozó rendelkezéseit maradéktalanul végrehajtották, a vizsgálat e téren hiányosságot, jogszabálysértést nem tárt fel.

Az előzetesen letartóztatottak elkülönítésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések érvényesülése

A fogvatartottak elkülönítésére vonatkozó szabályok kötelezettségeket rónak mind a fogva tartó intézetekre, mind a fogvatartottakra. Az előzetesen letartóztatottak körében érvényesülő elkülönítési szabályok alapvetően egyrészt büntetőeljárási érdekeket szolgálnak, másrészt lehetővé teszik az ártatlannak tekintendő előzetesen letartóztatottaknak az elítéltektől eltérő rezsimben történő elhelyezését. (Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R/87/3. számú ajánlásának 11.3 pontja is kimondja: „Elvileg az előzetesen letartóztatottakat az elítéltektől elkülönítve kell fogva tartani, kivéve, ha beleegyeznek, hogy közösen legyenek elhelyezve vagy közösen vegyenek részt a számukra előnyös, szervezett tevékenységekben"). Ezen kívül az elkülönítés során figyelemmel kell lenni néhány speciális fogvatartotti csoport (nők, fiatalkorúak) védelmére, valamint egészségügyi szempontokra is.

A vizsgálat során az elkülönítési szabályok végrehajtásának gyakorlatában feltárt viszonylag nagyobb számú jogsértés arra enged következtetni, hogy a végrehajtó szerveknek a vonatkozó előírások betartása sokszor – leginkább az intézetek zsúfoltsága miatt – komoly

gondot okoz. A fogva tartó intézetek a rendelkezési jogkör gyakorlójának a büntetőeljárás érdekeire tekintettel kiadott utasításait a legnehezebb körülmények ellenére is végrehajtják, a vizsgált időszakban a leggyakoribb problémát az előzetesen letartóztatottak elítéltekkel együtt történő szabálytalan elhelyezése jelentette.

Ilyen eset előfordult több megyei büntetés-végrehajtási Intézetben, az egyik budapesti rendőrkapitányság, az S. Rendőrkapitányság és az X. Megyei Rendőr-főkapitányság fogdájában.

Ezen túlmenően az is több esetben megtörtént, hogy fiatalkorút felnőtt előzetesen letartóztatottal közösen egy zárkában helyeztek el.

Az előzetesen letartóztatottak közösségbe vagy zárkába helyezése előtt elvégzendő kötelező orvosi vizsgálat teljesítése

Az előzetesen letartóztatottak közösségbe, illetőleg zárkába helyezése előtti orvosi vizsgálat fő célja az olyan (különösen fertőző) betegségek kiszűrése, amelyek a többi fogvatartott számára veszélyforrást jelentenek, valamint annak biztosítása, hogy az előzetesen letartóztatott fogva tartásának ideje alatt állapotának megfelelő egészségügyi ellátásban részesüljön. Ezen kívül a fogvatartottak részére tűrési kötelezettséget jelentő vizsgálat lehetőséget biztosít az esetleges hatósági személyek által elkövetett bántalmazások kiszűrésére is.

A vizsgálati tapasztalatok azt mutatták, hogy az előzetesen letartóztatottak a fogva tartó intézetekben a befogadás alkalmával kötelező orvosi vizsgálaton szinte kivétel nélkül átesnek. A vizsgálat e tárgyban csupán egyetlen mulasztást tárt fel.

Az X. Megyei Rendőr-főkapitányság fogdájába 2003. április 24.-én befogadott B. I. előzetesen letartóztatott zárkába helyezés előtti orvosi vizsgálata elmaradt. Az illetékes bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyész intézkedésére a mulasztást elkövető fogdaőr ellen fegyelmi eljárás indult, amely csak azért került megszüntetésre, mert a fogdaőr szolgálati viszonya egyéb okból megszűnt.

Összegzés

Összefoglalásként megállapítható, hogy az előzetes letartóztatás végrehajtása során az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok rendelkezései – a vizsgálat során feltárt hiányosságoktól, mulasztásoktól és helyenként előforduló jogszabálysértő gyakorlattól eltekintve – megfelelően érvényesülnek a gyakorlatban, illetőleg a végrehajtó szervek a lehetőségeikhez képest alkalmazzák az EU és az ET ajánlásokban foglaltakat. A főügyészségek a vizsgálat során feltárt hiányosságok megszüntetése érdekében a szükséges intézkedéseket megtették.

A vizsgálati tapasztalatok alapján leszögezhető, hogy az előzetesen letartóztatottak munkáltatása országos viszonylatban továbbra sem megoldott, s emellett a fogva tartó intézetek zsúfoltsága is anyagi feltételek hiányából fakadó megoldásra váró problémaként jelentkezik.

Az előzetes letartóztatás végrehajtásának törvényessége vitathatatlanul magasabb szinten valósul meg a büntetés-végrehajtási intézetekben, mint a rendőrségi fogdákban, ezért a Be. 135. § (1)-(2) bekezdésének hatályba lépése mindenképpen indokolt volt. A rendőrségi fogdákban elhelyezett előzetesen letartóztatottak zömének befogadása azonban tovább növelte a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságát. A felmerült problémára megnyugtató megoldást csak új fogva tartási helyek létesítése jelenthet.